

EL DISCURS MÀGIC I ENLLUERNADOR DE JOAN PERUCHO

«La raó és inferior a la intuïció»

La primavera ens ha portat una vertadera 'operació Perucho', amb reedicions dels seus llibres més significatius, d'una novel·la, 'Els emperadors d'Abissínia', i d'un excel·lent assaig sobre la seua obra escrit pel crític Julià Guillamon.

Xulio Ricardo Trigo

Accedir al món d'alguns escriptors significa sovint conrear el viatge, o una recerca sistemàtica de records que es neguen a eixir a la superfície despullats de ficció. Per contra, per a una primera aproximació al món de Joan Perucho, només cal visitar una de les dues cases replenes de llibres que posseix, però, fonamentalment, aquella on desa els exemplars antics, una mena de santuari per a bibliòfils, un espai on tot està subordinat al llibre.

Perucho palesament s'hi troba joiós, els mira, n'agafa un que necessita urgentment per a confirmar alguna afirmació. Els llibres són el testimoni de la seua obra, tenen un paper fundacional que alguna vegada caldrà estudiar a fons. Però també resulta imprescindible comptar amb una llarga trajectòria vital, amb uns esdeveniments i uns amics que han fet el Perucho que coneixem i que, si més no, l'han fet trobar aquests llibres que han bastit la seua obra. D'aquestes coses, d'aquest periple entre històries de tota mena que ha estat la seua vida, més que dels seus llibres, hem volgut parlar-n'hi.

—*¿Com naix aquesta dèria irrefrenable per la literatura? ¿Quin és el primer episodi que vostè recorda?*

—En la meua època hi havia una assignatura, Preceptiva literària, on et trobaves alguns dels exemples més avorrits del món. Però a casa hi havia un calendari d'on cada dia es treia un full i, per divertiment d'aquell que veia de tal manera escolar-se el temps, hi havia uns versos. Un dia em vaig trobar un poema de Juan Ramón Jiménez i un altre d'en Josep Carner, el de Jiménez no el recordo, però el de Carner era «Balada de Nadal per a cantar-la als pirates de la mar». Aleshores, jo hi vaig descobrir el que era la poesia i em va fascinar, tant que naturalment vaig escriure versos i vaig començar a comprendre que la literatura no tenia res a veure amb el que m'ensenyaven.

—*¿Vol dir que no van tenir molt a veure els seus mestres d'aleshores en la seua futura concepció literària?*

—No, no, perquè ens ensenyaven amb uns textos clàssics on jo, que tenia catorze anys, llegia uns madrigals o un Gutiérrez de Cetina que no em deien massa coses. De català, per altra banda, ni pensar-ho, jo llegia el *Patufet* perquè el meu pare m'hi havia subscrit, però no em va ensenyar ningú català, el vaig aprendre llegint. Però quan vaig descobrir això, va venir la guerra, aleshores em va mobilitzar i vaig estar a les bateries antiaèries del Carmel. Recordo que érem tres o quatre nois, gairebé nens, setze anys ¿no? Va ser quan ens retiraven cap a la frontera, cal dir que en la vida mai no fas el que et dona la gana, que un coronel, una boníssima persona, ens va dir: «Si us en voleu anar a casa, ha de ser ara». Aleshores ens vam mirar, i com unes llebres ens en vam anar a casa. Imagina't el que hauria significat travessar la frontera, ingressar en un d'aquells camps de refugiats... Hi ha un moment en què canvia la vida d'una persona i jo, és clar, ja a casa vaig haver d'apuntar-me als nacionals i així vaig participar en un dels últims episodis de la guerra, com va ser la presa de Menorca, on no calgué disparar ni un sol tir, per cert. Va ser així com em vaig convertir en ex-combatent de tots dos exèrcits. Recordo també que quan estava a les bateries, que tenia molt de temps, la Generalitat repartia uns llibres, que encara tinc, que es deien *Presència de Catalunya*, on hi havia versos de Teodor Llorente i de molts autòrs, la major part dels quals parlaven del paisatge, de la terra catalana, i que nosaltres llegíem amb una gran enyorança, amb una gran sensibilitat provocada per la tragèdia de la guerra.

—*Vostè va començar escrivint poesia. ¿Creu que és una constant en tot escriptor?*

—No crec, però jo sí que m'hi vaig sentir, i encara em sento més que res poeta. El que passa és que jo procuro

transvasar la meua poesia a la prosa.

—*No obstant, sembla que la gent s'ha sentit més atreta per la seua obra narrativa...*

—És cert que té un pes més important, però a mi el que m'interessa és la poesia. Ara, jo crec que la meua prosa és poètica, a més a més té aquesta intenció, amb una entonació lírica moltes vegades...

—*¿Després de la guerra, va moure's en el mons culturals de la ciutat?*

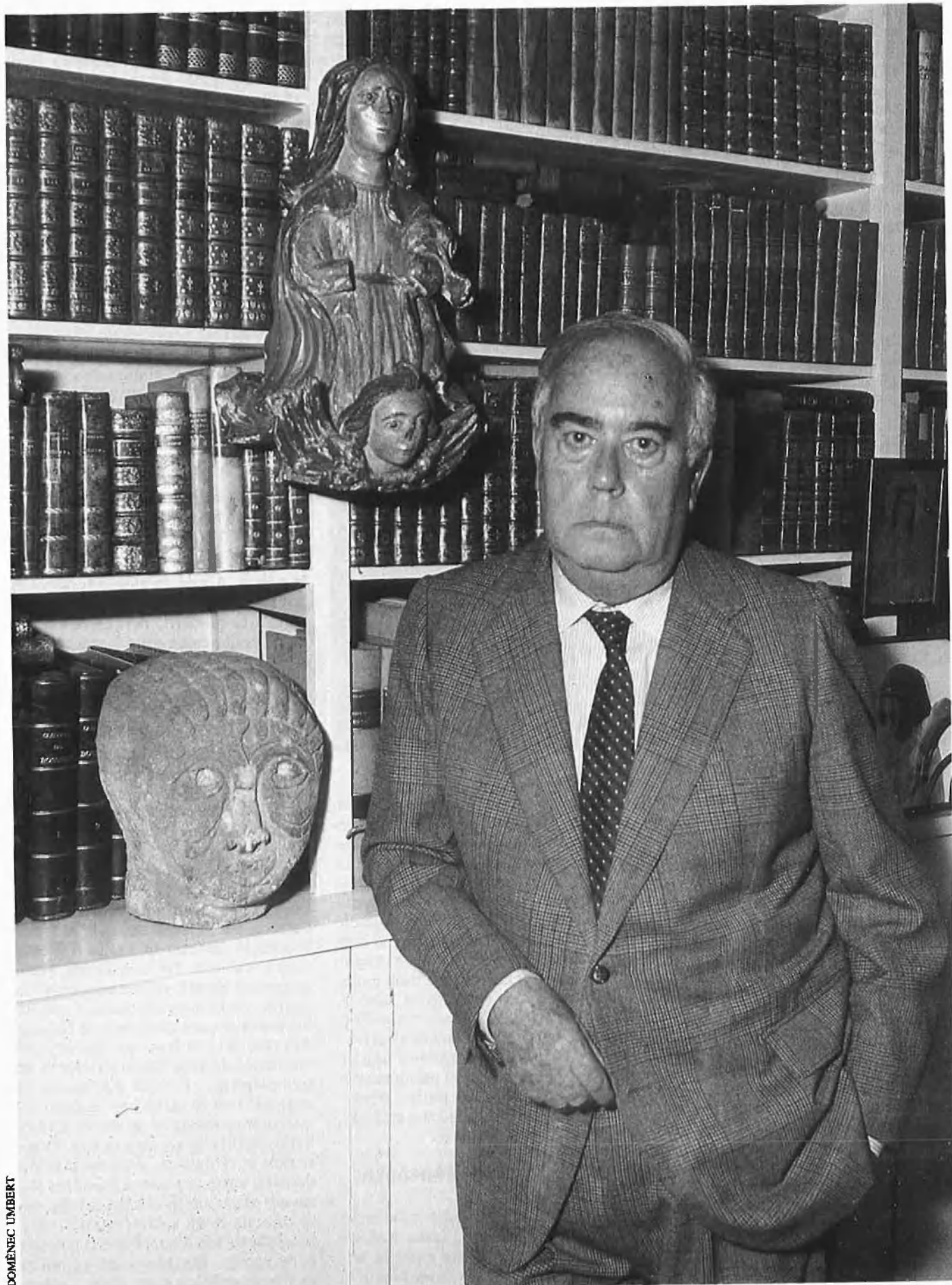
—Tan bon punt em vaig llicenciar, vaig matricular-me en la universitat. Volia fer lletres, però els pares em van convèncer que no hi tindria massa camí i, com a bon fill que era, vaig estudiar dret. Aleshores, al pati de la universitat, per allò de les afinitats electives, ens vam reunir uns quants: Antoni Vilanova, Néstor Luján, Manuel Valls, Palau i Fabre... Tots plegats intercanviàvem idees i vam fer una revista en castellà, *Alerta*, on per primera vegada vam parlar de Carles Riba i de Huxley i de molta més gent. Més tard, vam fer una revista en català, *Poesia*, que va ser fundada per Josep Palau i Fabre.

—*¿Què va fer vostè en acabar dret?*

—Jo no tenia vocació, així, doncs, vaig decidir fer oposicions perquè, com ja saps, en guanyar l'oposició ja no has de fer quasi res. Un bon advocat és molt difícil ser-ho; en canvi, altres especialitats del dret no són tan aclaparadores. Així, vaig fer notaries fins que van convocar unes altres oposicions per a jutge, càrrec que he ocupat durant quaranta anys.

Dos amics, una literatura

Els crítics han utilitzat sovint l'excusa de la seua poesia per a no atorgar a Joan Perucho la plena qualificació de narrador, però, de fet, Perucho fa una prosa adient al gènere que practica, on els éssers irreals, els somnis, les mitologies més antigues, basteixen unes històries decadents i màgiques que entronquen amb una manera de concebre la

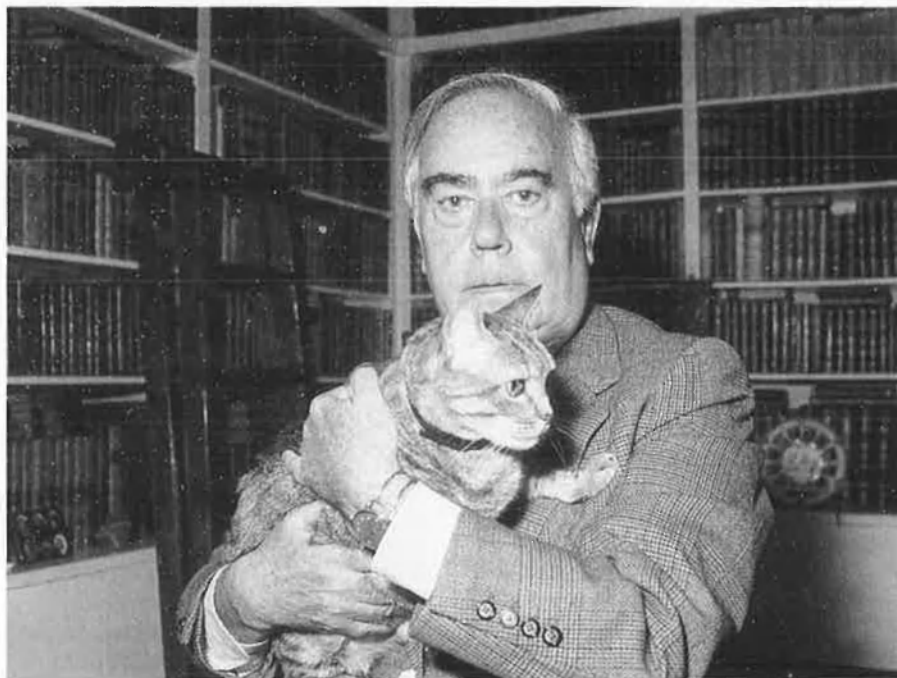

DOMÈNEC UMBERT

«No em va ensenyar ningú català, el vaig aprendre llegint».

literatura ben proveïda de noms transcendents en aquest segle, una tradició que podríem dir-ne perifèrica, penssem en Borges, Italo Calvino, en el gallec Alvaro Cunqueiro...

—*Molt abans que ens arriben els ecos del boom sud-americà, a Catalunya, a Galícia o a Euskadi, es fa una literatura que ja prediu el que seria aquest moviment que havia d'oposar-se ben aviat a la literatura de tall més realista que es feia aleshores a l'estat espanyol.* *Torrente Ballester, Alvaro*

«Encara em sento més que res poeta».

Cunqueiro, vostè mateix, advocaven per una literatura d'arrels màgiques que es capbussava en la part més irracional de l'home...

—És clar, però a més a més nosaltres no en teníem ni idea, dels sud-americans, senzillament perquè molts ni havien començat a escriure. Pensa que tant Cunqueiro com jo vam publicar el primer llibre l'any 1957, Cunqueiro, *Merlín e familia* i jo *Les històries naturals*.

—*Un fet fonamental en la seua obra, i del qual em sembla que s'ha parlat més aviat poc, és la gran amistat que el va unir amb l'escriptor gallec Alvaro Cunqueiro. A més, hi podem trobar, en l'obra de tots dos, curiosos paral·lelismes. ¿Com es va desenvolupar aquesta amistat?*

—Després d'aquella gran coincidència de dates de publicació, ens vam enviar el llibre de seguida. Evidentment, Cunqueiro és més màgic que jo, té un barroquisme estrany, arrauxat, fabu-

lós; jo sóc una mica més mediterrani. Galícia propicia més el meravellós, però aquí és més estrany, no hi ha gaire tradició. Cunqueiro venia constantment a Barcelona i sempre anàvem a dinar plegats, ell, Néstor Luján i jo. Recordo una vegada que ens va dir d'anar a esperar-lo a l'aeroport, que portava un salmó curat amb aigua; ¡estava d'allò més bo! Jo mateix he estat jurat diverses vegades del premi Alvarino, i vaig conèixer molt també José María Castroviejo, Celso Emi-

lització del meravellós des d'una perspectiva humana, sense massa estridències. De totes totes, l'escriptor dona sempre una lliçó d'intel·ligència, la sensació de copsar el camp del desconegut.

—*¿Quin paper té la raó en la seua obra?*

—Crec que la raó és inferior a la intuïció. El que passa és que la raó és humana i la intuïció és o bé divina, o angèlica, així el fet que l'home raone d'una manera lenta i fatigosa fa que s'equivoqui molt. No obstant, la intuïció com a mètode de coneixement és rapidíssima, i es pot explicar d'una altra manera, és a dir, la bellesa s'intueix o no s'intueix i em sembla que la nostra civilització a partir del segle XVIII, quan vol destruir el miracle i vol destruir el misteri, ha perdut molt. Una bona prova n'és la joventut, que ha perdut el sentit del miracle, del meravellós i el món s'ha tornat avorrit, no hi ha cap tipus d'estímul misteriós.

—*Aquesta postura entre la raó i la intuïció és més de poeta que de narrador.*

—Però és que jo no abandono mai la poesia. A més, la meua literatura es pot interpretar com un atac al món racionalista modern, perquè reivindicava les coses que estan considerades impossibles.

—*¿Com es compagina aquest catolicisme practicant que vostè confessa amb una literatura fantàstica?*

—Són gairebé inseparables. Pensa que hi ha la figura del dimoni, transcendir a un altre món... El món està plantejat d'una forma en què el discurs racionalista denota falsedat perquè, per a dir-ho d'una manera plàstica, el racionalista és aquest home que obre una porta buscant la solució dels misteris i sempre es troba amb una altra sala darrere, però en cap moment hi troba la solució. És clar que si la trobés el món s'acabaria. Per altra banda, el coneixement intuïtiu fa que adquireixis la veritat, de la mateixa manera que intuïtivament pots descobrir la bellesa. Ara recordo una frase que em vaig trobar fa poc de Sant Macari, que és un sant oriental... Explica que un dia va anar a buscar-lo un senyor, la dona del qual es transforma en un cavall. El sant li diu: «Porta'm aquesta dona». Quan el sant la té davant, diu una oració i després, aquesta frase: «Vosaltres sou cavalls que teniu els ulls del cavalls, però aquesta dona solament està transformada als ulls d'aquell que el posseeix la decepció». Els llibres dels primitius escriptors cristians estan plens d'aquestes troballes. □

lio Ferreiro... Recordo una nit amb Ferreiro, Cunqueiro i Castroviejo cantant cançons de pandero, va ser una cosa tremenda. Cunqueiro va traduir poemes meus al gallec i jo vaig fer-ho també amb els seus al català. També vaig publicar molts llibres seus quan jo dirigia l'editorial Taber, però, si hem de dir la veritat, no crec que ens hàgim influït gaire, perquè ell era molt gallec i jo sóc molt català. Hi havia, això sí, un propòsit comú, com ara traure l'home de la seva circumstància afectiva i real. Ara, ell era un narrador d'una saviesa extraordinària i jo l'admirava per això, però crec que les nostres expressions són diferents, que jo sóc més clar, més mediterrani.

La recerca del fantàstic

Joan Fuster en va dir «joc amb l'irracional» i, de fet, l'obra de Joan Perucho és una aventura entre la història, la història amb minúscula, la més amagada pels llibres a l'ús, i la uti-

DOMÈNEC UMBERT